

جلب مشارکت مردم در مدیریت محیط زیست

نویسنده: ضیالاحق "شیرزاد" محصل دانشکده حقوق و علوم سیاسی پوهنتون جوزجان

خلاصه

برهنگان مبرهن است که بسیاری از تهدیدهای محیط زیستی، تخریب منابع و آلودگیها نتیجه فعالیت های غیر منطبق با محیط زیست هستند. از این رو آگاه سازی و آموزش آحاد جامعه به خصوص شهروندان در جهت آشنایی با ارزش و اهمیت حفظ محیط زیست برای ادامه حیات بشری مهم است. از آنجا که آموزش شهروندان کشور خود به تنهایی هدف نبوده بلکه ابزاری کلیدی و راهبردی مناسب در جهت زمینه سازی تغییر در دانش و نگرش آنها نسبت به آثار و پیامدهای تصمیمات آنها بر روی محیط زیست و تحقق توسعه پایدار می باشد. مشارکت پروسه همه جانبه است که همه مردم و گروه ها در آن فعال و درگیر می شوند. مشارکت از نظر آبهوف و کوهن به معنای شرکت افراد در تصمیم گیری، اجرا و تقسیم منافع حاصل از آن به افراد است. هدف عمده این مقاله بررسی موانع مشارکت شهروندان و نقش سازمان های مردم نهاد در امر حفظ محیط زیست می باشد.

اصطلاحات کلیدی: محیط زیست، مشارکت مردم، مدیریت، فرهنگ و حفاظت محیط زیست

مقدمه

دنیای امروز با چالش توسعه و تخریب محیط زیست روبرو است، این چالش می تواند به گونه ای ساده با تشویق و توانمند سازی عمومی - شامل شهروندان و سازمان های مردم نهاد - در راستای جلب مشارکت های مردمی بر طرف گردد. مردم، یکی از مهمترین منابع ملی برای توسعه و اجرای قوانین و سیاست های محیط زیستی محسوب می شوند. علاقه مندی، تعداد و آشنایی آنها برای ویژه گی های محل زندگی خود موجب می گردد، نظرات آنها حتی موثرتر از بسیاری از سازمان های بزرگ دولتی باشد. حفاظت محیط زیست یک فرایند مشارکتی است که نیاز به اقدامات مستمر و تعامل متقابل دولت، شهروندان و بخش های تولیدی، تجاری و زیربنایی دارد.

سازمان های مردم نهاد

یک سازمان مردم نهاد محیط زیستی بر اساس تعریف، سازمانی است که به صورت قانونی توسط اشخاص حقیقی یا توسط سازمان های بدون مشارکت بخش دولتی با هدف حفظ محیط زیست تاسیس می شود و از اهداف عمده آن جلب مشارکت های مردمی می باشد. تجربه نشان می دهد که مدیریت محیط زیست بدون مشارکت مردم در آن نمی تواند موفقیت آمیز باشد. در حال حاضر مسائل مربوط به محیط زیست و مدیریت آن فراتر از حد مسائل فنی بوده و مفاهیم اجتماعی نظیر فرهنگ مردم و مشارکت آنان عمیقاً در حال نفوذ و تاثیر گذاری در آن می باشد.

سطوح مشارکت های مردمی

سازمان های مردم نهاد محیط زیستی با هدف جلب مشارکت مردمی و بالا بردن سطح آگاهی های محیط زیستی جامعه و دستیابی به پایداری محیط زیست به وجود آمده اند و از آنجا که برای رسیدن به توسعه پایدار، نقش مردم انکار ناپذیر است، نقش سازمان های مردم نهاد برای جلب مشارکت های مردمی، بسیار مهم است. از آنجایی که مشارکت های مردمی دارای سطوح متفاوتی است،

مدیران در استفاده از مشارکت های مردمی باید به سطوح مختلف آن توجه خاصی داشته باشند. به طور کلی، سطوح مشارکت های مردمی شامل موارد ذیل می باشد که به ترتیب سطح مشارکت در تصمیم گیری های نهایی مدیران افزایش می یابد:

1. آگاه رسانی به مردم؛
2. رایزنی و مشاوره؛
3. درگیر شدن مردم مسائل؛
4. تشریک مساعی؛
5. قدرت و اختیار دادن به مردم؛

مزایای استفاده از مشارکت های مردمی در مدیریت محیط زیست

پروژه مشارکت های مردمی دارای مزایای فراوانی است که از جمله مزایای آن برای مدیران می توان به موارد زیر اشاره نمود:

- ✓ افزایش آگاهی های عمومی جامعه در باره حفاظت محیط زیست؛
- ✓ روشن شدن پروژه تصمیم گیری و تصمیمات نهایی؛
- ✓ جلوگیری از پیامد های منفی محیط زیستی در نتیجه تصمیمات نادرست؛
- ✓ ارائه راه حل های بیشتر برای حل مشکلات محیطی توسعه؛
- ✓ کاهش هزینه های دولتی ناشی از اتخاذ تصمیمات اشتباه؛
- ✓ کاهش تضاد ها بین رشد اقتصادی و امنیت محیط زیستی؛
- ✓ ارتباط مستمر و متقابل بین مردم و دولت؛
- ✓ گام برداشتن در راستای توسعه پایدار؛
- ✓ انتشار فرهنگ حفظ محیط زیست با استناد به سنن و عقاید مذهبی؛

وضعیت مشارکت های مردمی در کشور

بحث آموزش و فرهنگ سازی و جلب مشارکت مردم می تواند ما را به اهدافمان برای حفاظت محیط زیست و توسعه پایدار برساند. هرچند اداره ملی حفاظت محیط زیست با توجه به مسئولیت هایی که داشتند اقداماتی انجام دادند، اما نقش اصلی در این زمینه بر عهده مردم است و متولیان فقط نقش هدف گذاری و مدیریت و هدایت مردم برای دستیابی به این اهداف را دارند. تعداد سازمان های مردم نهاد محیط زیستی در سال های اخیر، به علت ایجاد بستری مناسب در جامعه برای جلب مشارکت های مردمی و فعالیت جامعه مدنی و روند رو به رشد تخریب محیط زیست افزایش یافته است. اما باید توجه داشت با وجود افزایش تعداد سازمان های قابل توجه نبوده است. از جمله چالش هایی که موجب گردیده سازمان های مردم نهاد محیط زیستی و به تبع آن مشارکت های مردمی در کشور با ضعف روبرو باشد، می توان به نبود لایحه تشکیل سازمان های مردم نهاد، محدود شدن سازمان های مردم نهاد تنها به انجام برنامه های نمادین، عدم اثرگذاری در تدوین برنامه های ولایتی اشاره نمود.

به منظور رفع این چالش ها، پیشنهادات زیر را می توان ارائه نمود:

1. توانمند سازی سازمان های مردم نهاد؛
2. آگاهی رسانی به مردم و دولت در خصوص معرفی سازمان های مردم نهاد محیط زیستی؛

3. فراهم نمودن امکانات برای ارائه طرح های موفق، ایجاد رابطه تعامل با بخش های دولتی و خصوصی ...

وضعیت مشارکت های مردمی در جهان

امروزه مشارکت مردمی به عنوان یکی از ارکان مهم در مدیریت محیط زیست و برنامه های توسعه پایدار در کشور های مختلف مورد توجه قرار گرفته است. یکی از معیار های برسی مشارکت های مردمی، تعداد اعضا در سازمان های مردم نهاد محیط زیستی می باشد.

قوانین و مقررات

کاهش اثرات نامطلوب و تخریب های محیط زیستی در هیچ جامعه ای بدون امکان پذیری نخواهد بود و این امر مستلزم ارتقای آگاهی های عمومی در زمینه محیط زیست می باشد که خوشبختانه کشور عزیز ما با تصویب قانون محیط زیست در سال 1384 گام عملی را در راستای قانونمند سازی و اساس گذاری قانونی تصامیم اداره ملی حفاظت محیط زیست برداشته است. چیزیکه در این برهه از زمان می تواند در تطبیق این قانون موثر واقع شود آگاهی آحاد مردم جامعه از این قانون و مقررات مربوط آن می باشد که بدون شک یک رابطه تنگاتنگ بین دولت و ملت تشکیل خواهد شد.

نتیجه گیری

به منظور اجرای صحیح برنامه های مدیریت محیط زیستی و دستیابی به توسعه پایدار، مشارکت های مردمی یکی از ارکان موثر و مهم محسوب می شود. با آغاز مشارکت های مردمی در مسائل محیط زیستی، این موج می تواند به طور خودجوش برای مدت های طولانی ادامه یابد. حتی با تغییر در سیاست ها و برنامه های دولتی، مشارکت های مردمی در راستای دستیابی به توسعه پایدار محیط زیستی تداوم خواهد داشت. به نظر می رسد در شرایطی که حفظ محیط زیست بدون همکاری افراد جامعه امکان پذیر نیست، مشارکت های مردمی در زمینه حفظ محیط زیست با آموزش های لازم می تواند کشور را بسوی محیط زیست سالم هدایت کند.

منابع و مأخذ

1. مبانی محیط زیست، حسن ذوالفقاری ، چاپ دوم انتشارات دانشگاه رازی سال 1391.
2. زیستن در محیط زیست، جی تی میلر ، ترجمه دکتر مجید مخدوم انتشارات دانشگاه تهران سال 1392.
3. درآمدی بر جامعه شناسی محیط زیست، فلیپ دلبیو ساتن ترجمه دکتر صادق صالحی سال 1392.
4. جلب مشارکت مردم در مدیریت محیط زیست ، مقاله نشر شده از طرح مدیریان سبز اندیش.
5. نظام حقوقی حفاظت محیط زیست در افغانستان در پرتو اسناد بین الملل ، صابر انسان دوست سال 1392.